

Hva vet vi om klasse i akademia?

Edvard Nergård Larsen

Institutt for samfunnsforskning

Notat 2024:18

© Institutt for samfunnsforskning
Notat 2024:18

Institutt for samfunnsforskning
Munthes gate 31
Postboks 3233 Elisenberg
0208 Oslo

ISBN (digital): 978-82-7763-844-7
ISSN (digital): 2704-1891

www.samfunnsforskning.no

Innhold

Forord	4
Sammendrag	5
1 Hva vet vi om klasse i akademia?	6
Innledning.....	6
2. Teoretiske perspektiver på sosial bakgrunn og klasse i høyere utdanning.....	9
3. Empirisk forskning på betydningen av sosial bakgrunn og klasse i høyere utdanning i Norge	12
Begrepsavklaring og metodisk tilnærming	13
Sosial bakgrunn og klasse.....	13
Geografi og tid	14
Litteratursøk og teknisk fremgangsmåte	14
Resultater: Hva vet vi om sosial bakgrunn eller klasse og akademiske karrierer i Norge og Norden?.....	16
Utvalgte studier.....	16
Brederer mønstre av representasjon og seleksjon	18
Fra representasjon til erfaringer: klassebestemte opplevelser av å arbeide i akademia	20
Oppsummering og diskusjon: Hva vet vi, og hva bør vi vite mer om?	22
Litteratur	26
Vedlegg	31

Forord

Dette notatet er utarbeidet på oppdrag fra Komité for kjønnsbalanse og mangfold i forskning (Kif), og arbeidet er utført av Edvard Nergård Larsen, forsker II ved Institutt for samfunnsforskning. Bakgrunnen for oppdraget er en utvidelse av Kifs mandat til også å inkludere mangfold på grunnlag av sosial bakgrunn og klasse. Oppdraget bestod i å levere en kunnskapsoppsummering om forskningen på betydningen av sosial bakgrunn eller klasse i akademia, med vekt på hvilken betydningen det har for rekrutteringen av og karriereløpet til forskere (ansatte) i høyere utdanning og forskning. Litteraturgjennomgangen er avgrenset til forskning fra de siste tyve årene, med hovedvekt på Norge og Norden.

Jeg vil takke Heidi Holt Zachariassen og Ella Ghosh i Kif for svært verdifulle innspill og dialog underveis i arbeidet med dette notatet. Jeg vil også takke Jan-Paul Brekke og Marjan Nadim ved Institutt for samfunnsforskning for kommentarer og innspill. Til slutt vil jeg takke Thea Bertnes Strømme ved NOVA, OsloMet, og Are Skeie Hermansen og Magne Flemmen ved Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo. Alle har bidratt med tips og nyttig diskusjon underveis i arbeidet.

Sammendrag

Dette notatet har som siktemål å kartlegge empirisk kunnskap om sammenhengen mellom sosial bakgrunn og akademiske karrierer i Norge. Det finnes mye empirisk forskning, både i Norge og internasjonalt, på sammenhengen mellom høyere utdanning og sosial bakgrunn generelt, men til sammenlikning vet vi lite om hvordan sosial bakgrunn former tilgangen til akademiske karrierer. Denne gruppen er produsenter av kunnskap og verdensbilder, og derfor særlig viktig å beskrive fra et ulikhetsperspektiv. I notatet presenterer jeg en kartlegging av empirisk forskning, både kvalitativ og kvantitativ, fra de siste 20 årene. Norsk og nordisk forskning står særlig i fokus, men siden feltet er lite, trekker jeg også på funn fra internasjonal forskning. Kartleggingen bekrefter inntrykket av at det finnes lite empirisk kunnskap om hvordan sosial bakgrunn former akademiske karrierer, og tilnærmet ingen studier fra Norge. Sammenliknbar internasjonal forskning viser at det er grunn til å tro at sosial bakgrunn spiller en rolle igjennom hele utdanningsløpet, også helt inn i akademiske karrierer, men hvor i løpet ulikhet oppstår forblir et empirisk spørsmål for videre forskning. I oppsummeringen peker jeg på fruktbare veier å gå for studier i fremtiden, der behovet for mer kunnskap er stort.

1 Hva vet vi om klasse i akademia?

Innledning

Forskere har de siste tiårene fått større og større interesse for representasjon og diskriminering i de høyeste delene av utdanningssystemet og karriereveiene for dem som når disse nivåene. Å forstå ulikhet og eksklusjon i eliteposisjoner – som akademikere og forskere kan sies å ha, i alle fall ut fra utdanningsnivå – er viktig av særlig to grunner. For det første forstås utdanningssystemet gjerne som en sentral kilde til sosial utjevning og mobilitet og er bygget på meritokratiske prinsipper. For det andre er forskere, som produsenter av kunnskap, premissgivende både for politikk og den generelle forståelsen av samfunnet, og dermed har de makt. At flere perspektiver og livserfaringer er representert i denne gruppen er derfor særlig viktig – og perspektivene til marginaliserte grupper er kanskje spesielt viktige.

Representasjon og mangfold blant kunnskapsprodusenter har vært tematisert av samfunnsvitere lenge (se for eksempel Merton, 1972; Collins, 1986), men oppmerksomheten har særlig vært rettet mot kjønn og etnisitet eller rase. I den senere tid har imidlertid oppmerksomheten også blitt rettet mot ulikhet på bakgrunn av sosial bakgrunn eller klasse. De siste årene har man for eksempel sett en økende bevissthet rundt såkalte førstegenerasjonsstudenter – studenter som er de første i sin familie til å oppnå høyere utdanning, og deres erfaringer med utdanningssystemet. Disse diskusjonene har fått stor plass i USA og England, men også i økende grad i Norge (se for eksempel Mamelund, 2021). Det finnes også en lang og rik samfunnsvitenskapelig tradisjon for å forske på *sosial mobilitet* – altså hvorvidt individer i større eller mindre grad oppnår andre posisjoner i samfunnet enn sine foreldre – gjennom utdanningssystemet. Fra denne forskningen vet vi at sosial bakgrunn spiller en viktig rolle med hensyn til hvordan mennesker navigerer i utdanningssystemet, både med tanke på prestasjoner, valg av disipliner og nivå, både internasjonalt og i Norge (Seehuus, 2019; Strømme & Wiborg, 2024)

Denne forskningslitteraturen trekker på ulike teoretiske perspektiver, som det i større eller mindre grad er grunn til å anta at også kan bidra til å forklare skjevheter i rekrutteringen til akademiske stillinger. Et naturlig utgangspunkt for å forstå hvilken betydning sosial bakgrunn har for akademiske karrierer, er å undersøke underrepresentasjon på ulike nivåer i det akademiske systemet: Fra resultater tidlig i skolesystemet, til valg av disiplin på høyere nivå. En eventuell underrepresentasjon av personer med arbeiderklassebakgrunn i akademiske stillinger må sees i lys av alle disse nivåene. Forenklet kan det å oppnå en karriere i akademia forstås som et resultat av flere valg eller overganger, hvor hver overgang representerer en mulig flaskehals. For det første krever slike karrierer høyere utdanning. Den første relevante overgangen er altså inngangen til høyere utdanning. Videre krever akademiske karrierer som regel en doktorgrad, som et fåtall av dem som har høyere utdanning, tar. Inngangen til et doktorgradsprogram

kan altså sees som den andre relevante overgangen. Til slutt kommer selve ansettelsen i akademiske stillinger, den tredje relevante overgangen. Som Roscigno et al. (2003) påpeker, kan vi forvente at bakgrunnseffekter og stivhengighet fra tidligere ulikhetsgenererende prosesser også har noe å si for hvem som ender i hvilke akademiske stillinger.

Vi vet relativt mye om den første av disse tre overgangene, altså inngangen til og gjennomføringen av høyere utdanning. Betydningen av sosial bakgrunn for valg av og oppnåelse av høyere utdanning er nøye dokumentert i forskningslitteraturen, også i Norge. Hovedvekten i denne rapporten ligger imidlertid på de to siste overgangene: betydningen av sosial bakgrunn for rekruttering til og oppnåelse av doktorgrad og for ansettelser i akademiske stillinger etter fullført doktorgrad. Her er det derimot relativt få empiriske bidrag som direkte undersøker betydningen av sosial bakgrunn eller klasse, men det finnes tegn til at denne forskningen også er voksende. I 2024 publiserte Statistisk sentralbyrå en rapport som for første gang gav en oversikt over utdanningsnivået til foreldrene til forskere og faglig personale i norsk akademia (Wendt & Øye, 2024). Tallene i rapporten viser at ansatte i norsk akademia er en selektert gruppe: 66 prosent har foreldre med høyere utdanning. Dette gjelder særlig yngre forskere. Samtidig har andelen akademikere med foreldre uten høyere utdanning sunket i perioden 2012–2022. Dette kan tyde på at gruppen i fremtiden vil skille seg enda mer fra den øvrige befolkningen med tanke på sosial bakgrunn, selv om noe av denne utviklingen også skyldes at utdanningsnivået i befolkningen generelt har økt.

Hensikten med dette notatet er å kartlegge forskningen på hvilken betydning sosioøkonomisk bakgrunn og klasse har på karrierer innenfor akademia og forskning. Målet er å sammenstille og systematisere den samfunnsvitenskapelige kunnskapen om hvilken rolle sosial bakgrunn og klasse spiller for akademiske karrierer. Siden temaet i praksis omfatter mange relaterte spørsmål – blant annet om både tilgang, representasjon og barrierer – vil den metodologiske tilnærmingen likne det man på engelsk kaller en «scoping review» (Munn et al., 2018). I denne formen for kartleggingsstudier ønsker man ikke bare å finne et overordnet svar på et bestemt empirisk spørsmål basert på foreliggende empiriske studier, men også å undersøke hvilke spørsmål som stilles, hvilke begreper som brukes, og hvilke metodiske tilnærminger som finnes på feltet. I dette notatet søker jeg å belyse følgende overordnede problemstilling: Hva forteller den empiriske forskningslitteraturen fra de siste tyve årene oss om hvilken betydning sosial bakgrunn har for rekrutteringen til akademiske karrierer? Dette er et bredt spørsmål som både omfatter kvantitativ forskning på seleksjon og ulikhet i utfall og kvalitative studier av akademikeres klassebestemte opplevelser i karrieren.

Notatet er strukturert som følger: I kapittel 2 presenterer jeg kort noen hovedtrekk i de teoretiske perspektivene på betydningen av sosial bakgrunn og klasse for høyere utdanning generelt og noen hovedtrekk i den rike empiriske forskningen på dette feltet. Hensikten med dette er å danne et teoretisk og empirisk bakteppe, da flere av de mekanismene som forklarer faktorer som påvirker valg av høyere

utdanning, også vil være relevante for å forstå ulikhet i akademiske karrierer. I kapittel 3 gir jeg så en kort oversikt over forskningen på sosial bakgrunn og høyere utdanning mer generelt. I kapittel 4 beskriver jeg den metodiske tilnærmingen til litteraturgjennomgangen, og jeg gjennomgår kort noen sentrale begreper om sosial bakgrunn og klasse. Her beskriver jeg også den tekniske fremgangsmåten for litteratursøk, inkludert hvilke verktøy, databaser og søkeord jeg har benyttet. I tillegg beskriver jeg den tidsmessige og geografiske avgrensningen for søkene. I kapittel 5 presenterer jeg hovedfunnene fra den systematiske litteraturgjennomgangen, med vekt på rekruttering til doktorgradsprogrammer og ansettelse i akademiske stillinger. Notatet avsluttes med en oppsummering og diskusjon i kapittel 6, som også peker på hvilke kunnskapshull som bør fylles av fremtidig forskning.

2. Teoretiske perspektiver på sosial bakgrunn og klasse i høyere utdanning

Som nevnt i innledningen finnes det en rik forskningslitteratur som beskriver betydningen av sosial bakgrunn – operasjonalisert som for eksempel foreldrenes klasse, utdanning eller yrke – og individers resultater i utdanningssystemet (Caspersen et al., 2012). Et særlig sentralt spørsmål er hvorvidt utdanning er en kilde til *sosial mobilitet*, altså hvorvidt utdanningssystemet bidrar til å øke individers mulighet til å oppnå en annen posisjon i samfunnet enn foreldrene. Det har lenge vært en tendens til å forstå utdanning som «the great equalizer» og ekspansjonen av høyere utdanning som et viktig ledd i å oppnå et mer meritokratiske samfunn, men samfunnsvitere har gjennom utallige empiriske forskningsbidrag demonstrert at utdanningsutfall i stor grad samvarierer med individers sosiale bakgrunn, også i Norge. I dette kapitlet presenterer jeg sentrale teoretiske mekanismer som forklarer forholdet mellom sosial bakgrunn og utdanning. Jeg konsentrerer meg om de mekanismene som vil være særlig relevante for å forstå den videre sammenhengen mellom sosial bakgrunn og tilgangen til akademiske karrierer.

For å få grep på de ulike mekanismene som gjør at sosial bakgrunn påvirker utdanningsutfall, kan man dele perspektivene inn i dem som handler om *tilbud*, og dem som handler om *etterspørsel*. På tilbudssiden finner man perspektiver som legger særlig vekt på hva slags valg individer tar, og hvordan disse valgene er formet av deres sosiale bakgrunn. På etterspørselssiden legges det vekt på hvordan utdanningssystemet på ulike måter er mer eller mindre tilgjengelig for personer med ulik sosial bakgrunn.

En av de mest innflytelsesrike tenkerne innenfor de teoretiske perspektivene som legger vekt på tilbudssiden, altså på hvordan sosial bakgrunn former individers valg, er den franske sosiologen Raymond Boudon (1974). Boudons utgangspunkt er at individer hovedsakelig fatter rasjonelle valg i utdanningssystemet og veier kostnad og nytte opp mot hverandre. Sosial bakgrunn påvirker denne kostnads- og nyttevurderingen på ulike måter, og når det gjelder effekten individers familiebakgrunn har på utdanningsutfallet, skiller Boudon mellom primær- og sekundæreffekter. Primæreffekter viser til at sosial bakgrunn påvirker barns evne til å lykkes i utdanningssystemet, for eksempel gjennom at høyt utdannede foreldre følger barna bedre opp med leksehjelp og liknende. Sekundæreffekter viser til hvordan sosial bakgrunn påvirker avgjørelser i utdanningssystemet, også gitt like resultater: Barn fra hjem med økonomiske ressurser vil for eksempel vurdere det som mindre økonomisk risikofyllt å ta høyere utdanning – både i form av konkrete kostnader og gjeld, men også tapt inntekt – enn å komme seg raskere ut i lønnet arbeid. Boudon presenterer også ideen om at individer først og fremst ønsker å unngå *nedadgående sosial mobilitet*. De ønsker altså å ivareta en posisjon i samfunnet som tilsvarer foreldrenes posisjon, heller enn å strebe etter å oppnå en høyere posisjon. Dette fører til en forventning om at barn av foreldre

med høy utdanning og status vil ha mer å tape på å *ikke* selv ta høyere utdanning, sammenliknet med barn fra arbeiderklassen. Disse perspektivene har også blitt videreutviklet av den britiske sosiologen John Goldthorpe (Breen & Goldthorpe, 1997) og er mye brukt i empirisk forskning på hvordan sosial bakgrunn påvirker utfall i utdanningssystemet. Tradisjonen omtales også som sosial posisjonsteori, da man antar at individer tar mer eller mindre rasjonelle valg som er formet av deres sosiale posisjon.

Perspektiver på etterspørselssiden, som altså i større grad legger vekt på individers muligheter og ikke rasjonelle valg, kan for eksempel illustreres med den lange forskningstradisjonen inspirert av Pierre Bourdieu. Bourdieu introduserte begrepet *habitus*, som kan forstås som vaner, disposisjoner og væremåter som i stor grad er nedarvet fra foreldrene. Bourdieu skilte videre mellom ulike former for kapital – for eksempel økonomisk og kulturell kapital – som overføres over generasjoner. En persons habitus formes av hva slags kapitalsammensetning foreldrene har, og kan på ulike måter påvirke hvordan et individ lykkes i skolesystemet. I så måte antar man at særlig kulturell kapital spiller en rolle. Barn av foreldre med høy kulturell kapital behersker gjerne språket og væremåten som forventes i utdanningssystemet, og deler referanser og kulturelle koder med de ansatte i utdanningsinstitusjonene – som også selv har en habitus preget av høy kulturell kapital. Videre har grupper med høy kulturell kapital interesse av å kontrollere og ivareta ressursene sine, og utdanningssystemet blir dermed også en arena hvor kulturell kapital legitimeres og får verdi. Disse prosessene kan beskrives som *sosial lukning*. I denne tenkningen forstås altså utdanningssystemet ikke nødvendigvis som en utjevneende institusjon, hvor mennesker har like muligheter til å oppnå oppadgående sosial mobilitet, men derimot som et system hvor sosial ulikhet *reproduseres*. Perspektiver inspirert av Bourdieu omtales gjerne som kulturteoretiske forklaringer på sammenhengen mellom sosial bakgrunn og utdanning.

I tillegg til å trekke frem de potensielle effektene av sosial bakgrunn og klasse på individers valg og tilgang til universitetet, understreker flere studier den potensielle innflytelsen til rollemodeller (Morgenroth et al., 2015). Både fra et statusorientert og et kulturteoretisk perspektiv vil underrepresentasjon av andre med liknende bakgrunn kunne få høyere utdanning og akademia til å fremstå som utilgjengelig og risikabelt. Dette har særlig vært understreket i forskningen på kjønn og utdanning (se for eksempel Lockwood, 2006), men er også relevant når vi snakker om studenter med arbeiderklassebakgrunn i akademia. Som vi vil se senere, peker den kvalitative forskningslitteraturen på utfordringer knyttet til isolasjon og følelsen av å ikke passe inn, og disse erfaringene kan delvis stamme fra fravær av rollemodeller med liknende bakgrunn som en selv.

Disse ulike tilbuds- og etterspørselsorienterte perspektivene på hvordan sosial bakgrunn virker inn på utdanningssystemet, gir også til dels ulike forventninger til hvordan sosial bakgrunn kan tenkes å virke inn på tilgangen til akademiske karrierer. Et sentralt spørsmål blir hvorvidt man kan forvente at effekten av sosial

bakgrunn – enten den tilskrives individers mer eller mindre rasjonelle valg under gitte forutsetninger eller sosial lukning – avtar jo lenger opp i utdanningssystemet man befinner seg. Mastekaasa (2006) beskriver denne tanken som «decline-at-later-transitions»-tesen. Basert på sosial posisjonsteori, i tråd med Boudons tenkning, kan man forvente at nytteverdien av en doktorgradsutdanning (når det gjelder å ivareta en status som tilsvarer foreldrenes status) er marginal for de aller fleste, og at den overordnede effekten av sosial bakgrunn derfor bør være mindre jo senere overganger vi undersøker. Fra et kulturteoretisk perspektiv, inspirert av Bourdieus tenkning, vil man på den andre siden kanskje anta at mekanismene for sosial lukning virker minst like sterkt i ekstremt selekterte felt som academia. «Decline-at-later-transitions»-tesen har blandet støtte fra empirisk forskning. Noen studier finner at sosial bakgrunn betyr mest ved inngangen til utdanningssystemet (Stolzenberg, 1994), mens andre finner at mønsteret likner mer på en U-form: Forskjellene minker etter inngangen til lavere grads studier, før de igjen øker på master- og doktorgradsnivå (Oh & Kim, 2020).

Samtidig kan man også argumentere for at ulike teoretiske forklaringer kan egne seg til å forklare ulike aspekter ved akademiske karrierer. Der sosial posisjonsteori og litteraturen om rasjonelle valg av utdanning kanskje i større grad vektlegger nettopp *valg* og dermed *rekruttering* til høyere utdanning (og dermed også muligheten for akademiske karrierer), er de kulturteoretiske perspektivene kanskje bedre egnet til å forklare ulikt *fracfall*. Dersom man både er interessert i å forstå *rekruttering* og hvordan man *beholder* individer i akademiske karriereløp, kan det være særlig nyttig å anlegge et bredere og mer pragmatisk teoretisk rammeverk.

Perspektivene jeg har presentert i dette kapitlet, er altså eksempler på hvordan man kan forklare hvilken betydning sosial bakgrunn og klasse har for hvem som lykkes i utdanningssystemet mer generelt, men de vil også være relevante for å forstå rekrutteringen til akademiske karrierer.

3. Empirisk forskning på betydningen av sosial bakgrunn og klasse i høyere utdanning i Norge

Selv om kartleggingen i denne rapporten tar utgangspunkt i betydningen av sosial bakgrunn eller klasse for doktorgradsutdanning og forskerstillinger, er det relevant å gi en kort presentasjon av den omfattende forskningslitteraturen på betydningen av sosial bakgrunn og klasse i høyere utdanning mer generelt. Som nevnt tidligere har dette temaet vært gjenstand for forskning blant samfunnsvitere i lang tid, også i Norge. Den sterke sammenhengen mellom sosial bakgrunn og hva slags utdanning man tar, har i Norge blitt beskrevet som «et av de sterkeste og mest stabile resultatene innenfor sosiologien generelt» (Hansen, 2005, s. 134).

Ser man på oppnåelsen av høyere utdanning generelt, kan man også spørre seg om *hvilke* aspekter ved individers sosiale bakgrunn som har størst betydning for utdanningsoppnåelsen. Strømme og Wiborg (2024) tar i en nyere studie for seg hvordan foreldres formue, klassebakgrunn, utdanning og inntekt påvirker barns utdanningsløp. De finner at foreldrenes utdanning har størst betydning overordnet sett, men også at foreldrenes økonomiske ressurser ser ut til å ha stadig større betydning for muligheten til å oppnå enkelte eliteutdanninger.

Sammenhengen mellom foreldrenes ressurser og barnas utdanningsoppnåelse er heller ikke *lineær*: Foreldrenes bakgrunn kan ha mer eller mindre å si basert på hvilke akademiske resultater barna oppnår. For eksempel kan foreldrenes bakgrunn og ressurser være ekstra viktige for barn som i utgangspunktet gjør det dårligere karaktermessig, og ha mindre å si for barn som allerede oppnår høye resultater. Wiborg og Grätz (2022) viser at foreldrenes økonomiske ressurser har mindre å si for barn som i utgangspunktet gjør det bra på skolen. Dette kan indikere at foreldre bruker økonomiske ressurser for å kompensere når barna gjør det mindre bra, for eksempel gjennom bruk av privat leksehjelp.

Vi vet dessuten at valg av utdanningsfelt- og fag blant individer som tar høyere utdanning, også henger sammen med foreldrenes valg av felt. Helland & Wiborg (2019) viser at valg av disipliner og fag arves fra foreldre, men at dette i større grad gjelder profesjonsutdanninger og andre høyere grads programmer. I en studie av to eliteutdanninger, jus og medisin, viser Strømme og Hansen (2017) at institusjonelle ordninger gjør at utdanningsprogrammene forblir eksklusive og mindre tilgjengelige for individer som har en mindre økonomisk privilegert bakgrunn, til tross for økt rekruttering til programmene generelt.

I tillegg til at sosial bakgrunn spiller en rolle for utdanningsvalg i seg selv, finner flere studier en sammenheng mellom klassebakgrunn og kjønnete utdanningsvalg (Seehuus, 2019; Seehuus & Reisel, 2017; Støren & Arnesen, 2007). Et gjennomgående funn er at kvinner med en privilegert klassebakgrunn ofte tar mindre tradisjonelle utdanningsvalg, og at menn med

arbeiderklassebakgrunn i mindre grad velger kjønnsbalanserte utdanningsprogrammer. Dette henger gjerne sammen med at yrkesrettede utdanninger ofte er mer kjønnssegregerte, og at menn med arbeiderklassebakgrunn er overrepresentert i disse utdanningsretningene.

Den siste oversikten over sosial bakgrunn og høyere utdanning i Norge er en fersk rapport fra Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse (Hølleland et al., 2024). Den inneholder oppdaterte tall fra Statistisk sentralbyrå og gir en detaljert oversikt over den empiriske forskningslitteraturen fra Norge de siste tiårene. Rapporten kan slik sett sees som en videreføring av en liknende kartleggingsstudie fra Caspersen et al. (2012). Forfatterne konkluderer med at den samlede forskningslitteraturen viser at foreldrenes utdanningsnivå har betydning for hele utdanningsløpet. Dette betyr at man finner sammenhenger mellom foreldrenes bakgrunn både i grunnskolen (gjennom forskjeller i karakterer), i valg av studieprogram og prestasjoner i videregående skole og til slutt i valg av hvorvidt og hva unge velger å studere.

Begrepsavklaring og metodisk tilnærming

Sosial bakgrunn og klasse

Det er stor variasjon i hvilke begreper, operasjonaliseringer og mål samfunnsvitere bruker til å beskrive sosial bakgrunn, og denne variasjonen er knyttet til teoretisk utgangspunkt, fagtradisjon og metodevalg. I Norge har klassebegrepet vært diskutert eksplisitt siden 1980-årene, og diskusjonene kan forenklet sies å handle om hvorvidt klassebegrepet fortsatt er relevant for å forstå ulikhet i Norge i nyere tid (diskusjonen oppsummeres blant annet i Haakestad (2017)). *Sosial klasse* som fagbegrep kan i første omgang knyttes til Marx, som mente at skillet mellom klassene dreiet seg om hvem som kontrollerte samfunnets produksjonsmidler. I den senere tid har klassebegrepet blitt utvidet og tolket på nytt, og ulike retninger bygger på ulike ontologiske og teoretiske tradisjoner. Felles for de fleste varianter av klassebegrepet kan sies å være at sosiale klasser beskriver grupper av mennesker med liknende livssjanser og økonomiske situasjoner. En svært innflytelsesrik operasjonalisering av klasse i nyere forskning på sosial ulikhet er EGP-skjemaet (Erikson et al., 1979). Her er definisjonen av klasse i større grad basert på individers yrke og særlig på typen arbeidskontrakt og graden av autoritet og autonomi. I tillegg finnes det en lang forskningstradisjon som er inspirert av Bourdieus klassebegrep, der sammensetningen av kapitalformene – økonomisk og kulturell – definerer den enkeltes posisjon i klassesystemet.

I den tradisjonelle forskningen på sosial stratifikasjon, som har studert utdanning og sosial mobilitet siden etterkrigstiden, retter man heller oppmerksomheten mot *sosioøkonomisk status* og *yrkesprestisje* enn sosial klasse. Det førstnevnte måles gjerne som foreldrenes inntekt, formue og/eller utdanning, mens det sistnevnte måles ved å kartlegge menneskers subjektive oppfatning av yrkers prestisje gjennom spørreundersøkelser. I den voksende amerikanske forskningslitteraturen som tar for seg hvordan studenter og akademikere med arbeiderklassebakgrunn

opplever å være i akademia, bruker man eksplisitt begrepene «*first generation students/academics*» eller «*working class academics*». Disse begrepene har både en strukturell komponent – familiens ressurser og klasseposisjon i oppveksten – og et element av selv-identifisering. Det påpekes at man per definisjon ikke lenger tilhører arbeiderklassen når man selv har en akademisk karriere, men det at man fortsatt (helt eller delvis) identifiserer seg med arbeiderklassebakgrunnen sin, gjør at man faller inn under kategorien «*working class academic*». På norsk kunne et tilsvarende begrep være *akademiker med arbeiderklassebakgrunn* eller *førstegangsakademikere*, som brukes i rapporten fra Statistisk sentralbyrå som er omtalt i innledningen.

I dette notatet har jeg valgt å anlegge et bredt perspektiv på sosial bakgrunn og klasse, og jeg bruker derfor et bredt sett av søkeord for å kartlegge forskningslitteraturen. I de internasjonale litteratursøkene bruker jeg søkeordene «*social class*», «*class background*», «*social background*», «*social origins*», «*socioeconomic status*» (og forkortelsen «*SES*» for det samme), «*parental income*» og «*parental education*». I tillegg har jeg brukt søkeordene «*first generation academics*» og «*working class academics*», som særlig brukes i amerikansk forskning på feltet. I de norske litteratursøkene bruker jeg søkeordene «*sosial bakgrunn*», «*sosial klasse*», «*klassebakgrunn*», «*foreldres inntekt*» og «*foreldres utdanning*». I diskusjonen av de konkrete bidragene bruker jeg de begrepene som forfatterne selv bruker. Jeg tydeliggjør også hvordan disse er definert i hver enkelt kontekst.

Geografi og tid

Fokuset for kunnskapsoppsummeringen er empiriske forskningsbidrag, først og fremst vitenskapelige artikler publisert i fagfelleverderte tidsskrifter, men også doktorgrads- og mastergradsavhandlinger og vitenskapelige rapporter og notater. Tidsrommet omfatter de siste tyve årene, altså fra og med 2004 til og med 2024.

Som nevnt i innledningen er oppsummeringen rettet mot det man kan forstå som de to siste stadiene på veien til en akademisk karriere: rekruttering til og gjennomføring av doktorgradsprogrammer og rekruttering til akademiske stillinger i seg selv. Målet er først og fremst å få en tydelig oversikt over norsk og nordisk forskning på disse to overgangene, men europeisk og internasjonal forskning vil også bli diskutert dersom det er særlig relevant. Kartleggingen er som nevnt begrenset til *empiriske bidrag*, altså bidrag som bruker empiriske data – enten kvalitative eller kvantitative – til å belyse et av de relevante områdene. Rene teoretiske bidrag ligger utenfor denne rapportens omfang.

Litteratursøk og teknisk fremgangsmåte

I litteratursøkene brukte jeg søkeord som var utformet for å gi treff knyttet både til sosial bakgrunn og klasse og til akademiske karrierer og doktorgradsløp.

Søkeordene kombinerte stikkord som på bredest mulig måte skulle kunne fange opp forskning på disse temaene og særlig de mest sentrale bidragene.

Jeg har brukt ulike søkemotorer og databaser for å fange opp relevant litteratur. Når det gjelder norsk og nordisk litteratur, har jeg gjort søk i biblioteksdataene: Oria i Norge, Den danske forskningsdatabase i Danmark, SwePub i Sverige, IRIS på Island og research.fi i Finland. I Norge har jeg i tillegg søkt på hjemmesidene til de potensielt relevante forskningsinstituttene: Institutt for samfunnsforskning, FAFO, Velferdsforskningsinstituttet Nova, NIFU, Arbeidsforskningsinstituttet AFI og SINTEF. Når det gjelder internasjonal forskning, har jeg i tillegg brukt Google Scholar og Web of Science. I tillegg til å gjøre åpne søk med de utvalgte kombinasjonene av søkeord har jeg brukt Google Scholar «cited by»-funksjon for særlig relevante bidrag. I tillegg har jeg gått manuelt gjennom litteraturlistene til de bidragene som jeg anså som mest sentrale, i ettertid. Når det gjelder norske doktorgrader og masteroppgaver, har jeg brukt henholdsvis ProQuest og DuO.

De første overordnede søkene gav store mengder treff totalt (flere hundre), men etter å ha filtrert gjennom abstrakter og titler manuelt satt jeg igjen med 77 potensielt relevante treff publisert i perioden 2004–2024. Etter å ha lest gjennom disse filtrerte jeg ut artikler som enten omhandlet andre ulikhetsdimensjoner og akademia (for eksempel kjønn og/eller etnisitet), som var rent teoretiske bidrag, eller som handlet om tidligere faser av utdanningssystemet (bachelor- eller masternivå). Etter dette gjenstod 45 bidrag. Tabell 1 i vedlegget viser en oversikt over disse bidragene etter år, geografisk fokus samt hvilke populasjoner og utfall som står i fokus.

Det er viktig å være klar over at det sannsynligvis finnes et rikt empirisk materiale fra studier som ikke eksplisitt handler om sosial bakgrunn eller klasse, men som handler om mangfold og representasjon i akademia. I det til sammenlikning enormt rike materialet som ser på kjønn (se for eksempel Carlsson et al., 2021; Drange et al., 2023; Seehuus, 2023) og i den senere tid på migrasjonsbakgrunn eller etnisitet (se for eksempel Borgen & Hermansen, 2023; Støren, 2009) og akademiske karrierer, diskuteres ofte også sosial bakgrunn og/eller klasse. I kvantitative studier brukes ulike mål på sosial bakgrunn – for eksempel operasjonalisert som foreldrenes utdanning – som kontrollvariabel. I noen tilfeller rapporteres effektene av disse variablene i regresjonstabeller o.l. Også i kvalitative studier som handler om opplevelsene til kvinner eller etniske minoriteter i akademia, tematiseres noen ganger sosial bakgrunn. Disse studiene varierer imidlertid med hensyn til hvor tydelig disse resultatene presenteres, og studiene dukker ikke opp i litteratursøkene knyttet til sosial bakgrunn eller klasse. Det ligger derfor utenfor rammene av denne rapporten å gjøre en robust kartlegging av slike studier.

I neste del analyserer jeg hovedtrekkene i denne forskningslitteraturen. Jeg starter med å diskutere tre bidrag som er særlig relevante for forholdet mellom sosial bakgrunn og akademiske karrierer i en norsk eller nordisk kontekst, og som illustrerer tendenser i den empiriske forskningen på sosial bakgrunn og akademia.

Deretter diskuterer jeg den bredere internasjonale litteraturen mer overordnet. Hensikten er å identifisere noen hovedmønstre og gjennomgående funn i de ulike empiriske tradisjonene som er representert i litteraturen. Jeg vurderer også om det er grunn til å anta at funnene er overførbare og relevante for en norsk kontekst. Jeg har valgt å organisere disse overordnede diskusjonene etter både metodisk tilnærming og tematisk fokus, som i forskningslitteraturen er noe overlappende. De kvantitativt orienterte studiene, som gjerne bruker register- eller surveydata, handler som oftest om representasjon, rekruttering og sosial mobilitet inn i doktorgradsprogrammer og akademiske karrierer. De kvalitative studiene handler gjerne om opplevelser av utenforskap, sosial lukning og erfaringene til akademikere og doktorgradsstudenter med arbeiderklassebakgrunn. Når det gjelder hvilke teoretiske forklaringer og begreper som benyttes, overlapper disse to grove kategoriene ofte.

Resultater: Hva vet vi om sosial bakgrunn eller klasse og akademiske karrierer i Norge og Norden?

Utvalgte studier

Den første studien jeg oppsummerer i større detalj, Mastekaasa (2006), er den eneste norske studien som systematisk tar for seg sosial bakgrunn og rekruttering til doktorgradsprogrammer. Den andre studien, Bachsleitner et al. (2018), retter i likhet med Mastekaasas studie oppmerksomheten mot inngangen til doktorgradsløpet, med nyere data fra Tyskland. Denne studien representerer en voksende europeisk forskningslitteratur om sosial bakgrunn og doktorgradsprogrammer. Den tredje studien, Helin et al. (2019), er en nyere studie fra Finland, og den tar for seg både rekruttering til doktorgradsprogrammer og veien videre til ansettelse i akademia. Den finske konteksten er særlig relevant for den norske, sammenliknet med for eksempel konteksten i Storbritannia og USA.

Mastekaasa (2006) – «Educational Transitions at Graduate Level: Social Origins and Enrolment in PhD Programmes in Norway»

Arne Mastekaasas studie fra 2006 er, så vidt meg bekjent, den eneste studien fra Norge som eksplisitt tar for seg sosial bakgrunn og rekruttering til doktorgradsprogrammer. Forfatteren bruker norske registerdata og tar utgangspunkt i ideen om at betydningen av sosial bakgrunn bør minke jo lenger oppover i utdanningssystemet man beveger seg. Sosial klasse (målt med EGP-skjemaet) tas i bruk, men ulike operasjonaliseringer diskuteres gjennomgående. Mastekaasa analyserer blant annet betydningen av å ha foreldre som spesifikt er ansatt i høyere utdanning eller forskning, og foreldrenes inntekt.

Datasettet som analysen bygger på, består av befolkningen som oppnådde en mastergrad ved norske universiteter i perioden 1985–1996. Registerdataene som brukes, inneholder også informasjon om karakterer i grunnskolen, som kan gi et mer nyansert bilde av seleksjonen inn i doktorgradsløpet. Overordnet viser studien at klassebakgrunn – spesielt fra serviceklassen – er positivt assosiert med

det å gå videre fra en mastergrad til en doktorgrad. Sammenhengen består selv når det tas høyde for studentenes egne karakterer fra grunnskolen, og sannsynligheten er i størrelsesordenen mellom 13 og 20 prosentpoeng.

Studien tar også sikte på å si noe om *hvilke* aspekter ved sosial bakgrunn som er avgjørende for overgangen fra mastergrad til doktorgrad. Dette analyseres ved å kontrollere for a) foreldrenes utdanning, b) hvorvidt foreldrene er ansatt i høyere utdanning eller forskning, og c) foreldrenes inntekt. Disse kontrollvariablene forklarer i stor grad den ovennevnte sammenhengen, og særlig finner man at effekten av å ha foreldre som selv er ansatt i høyere utdanning eller forskning, er stor – til tross for at dette er en liten gruppe i utvalget. Forfatteren tolker resultatene dit hen at antakelsen om at sosial bakgrunn har minimalt å si i de seneste overgangene i utdanningsløpet, som også representerer inngangen til en potensiell akademisk karriere, kan bestrides. Samtidig argumenterer han for at det ikke nødvendigvis er klassebakgrunn som overordnet sett er mest avgjørende, men foreldrenes utdanning og eventuelle yrker i forskning og høyere utdanning.

Bachsleitner et al. (2018) – «Social background effects in the transition to a doctoral degree – Empirical evidence from a German prospective study»

Denne studien tar på samme måte som Mastekaasas studie (2006) utgangspunkt i betydningen av sosial bakgrunn – her operasjonalisert som foreldrenes utdanning i tre kategorier – og overgangen fra mastergrads- til doktorgradsprogrammer. Forfatterne har også som mål å skille såkalte primær- og sekundæreffekter fra hverandre. Med primæreffekter menes her forskjeller i resultater og dermed i muligheter, mens sekundæreffekter viser til forskjeller i valg og preferanser som kommer i tillegg. Spørsmålet som stilles, er altså ikke bare *om* sosial bakgrunn har en effekt på overgangen fra mastergrads- til doktorgradsprogrammer, men også *hvordan* og *når* denne effekten oppstår. Studien er basert på en longitudinell representativ spørreundersøkelse med 2214 respondenter i Tyskland.

Resultatene fra studien viser at foreldrenes utdanning spiller en rolle, også i overgangen fra mastergrad til doktorgrad. Som Mastekaasa også fant i Norge, er denne sammenhengen særlig stor når det gjelder personer med foreldre som selv har doktorgrad. Imidlertid argumenterer forfatterne for at om lag halvparten av effekten av foreldrenes utdanning på sannsynligheten for at man fullfører en doktorgrad, skyldes forskjeller i akademiske resultater på lavere nivå, valg av felt og valg av institusjon – rene akademiske universiteter kontra yrkesrettede utdanningsprogrammer. Sammenliknet med store deler av den kvantitative forskningslitteraturen, som er rettet mot USA eller England (og eliteinstitusjoner spesielt), er det naturlig å tro at funnene i denne studien vil være mer relevante for den norske konteksten.

Helin et al. (2019) – «Equal Access to the Top? Measuring Selection into Finnish Academia»

Juoni Helin et al. (2019) tar utgangspunkt i utdanningsløpene til hele den finske befolkningen født mellom 1964 og 1966 for å studere ulikhet basert på sosial bakgrunn i ulike overganger i utdanningssystemet. Et nøkkelspørsmål er å identifisere *hvor* i løpene eventuell ulikhet eller seleksjon oppstår, og forfatterne bruker styrken ved kvantitative longitudinelle registerdata til å belyse dette spørsmålet. Studien har med andre ord mye til felles med den tidligere omtalte studien til Mastekaasa (2006), men den undersøker også yrkesutfall *etter* oppnådd doktorgrad. Dette bidraget er med andre ord unikt i nordisk sammenheng i og med at seleksjonen inn i akademiske karrierer studeres eksplisitt. Sosial bakgrunn operasjonaliseres som foreldrenes utdanningsnivå, og forfatterne undersøker også kjønnsforskjeller. Registerdataene har også en fordel som er særlig viktig når man studerer små befolkninger som professorer – de er ikke utsatt for selektivt frafall på samme måte som surveyundersøkelser.

Hovedfunnet i artikkelen er at finske professorer er høyt selektert med tanke på foreldrenes utdanning: Blant dem med høyt utdannede foreldre (minst én forelder med mastergrad eller tilsvarende) ble 1,3 prosent professorer. Tilsvarende tall for barn av foreldre uten høyere utdanning var om lag 1 promille. Med andre ord hadde barn av høyt utdannede foreldre om lag 13 ganger større sannsynlighet for å oppnå et professorat før fylte 50 år. Videre viser de at en stor del av denne seleksjonen oppstår allerede i tilgangen til mastergrad, men ikke hele: Blant barn som hadde lavt utdannede foreldre, og som oppnådde mastergrad, gikk 6,8 prosent videre til doktorgrad. Tilsvarende tall for barn av høyt utdannede foreldre var 12,7 prosent, altså nesten det dobbelte. Også i det siste stadiet – overgangen fra doktorgrad til universitetsansettelse – fant de seleksjon. Her gikk 12,9 prosent av dem med lavt utdannede foreldre videre, mot 19,4 prosent av dem med høyt utdannede foreldre.

Disse resultatene er særlig relevante for den norske konteksten, all den tid det finske utdanningssystemet er relativt likt det norske. Det er derfor grunn til å forvente at seleksjon inn i doktorgradsløp (som dokumentert av Mastekaasa) også potensielt følges av seleksjon inn i akademiske stillinger, men i hvor stor grad er et empirisk spørsmål som må besvares av fremtidig forskning.

Bredere mønstre av representasjon og seleksjon

Studiene til Mastekaasa (2006), Bachsleitner et al. (2018) og Helin et al. (2019) representerer også en større kvantitativ forskningslitteratur som er rettet mot representasjon og seleksjon i ulike deler av academia. I denne kartleggingsstudien har jeg identifisert 26 andre studier som tar for seg ulike former for representasjon og seleksjon på grunnlag av sosial bakgrunn. 13 av disse ser eksplisitt på akademiske yrker i en eller annen forstand, mens de resterende 13 studerer doktorgradsstudenter. Med unntak av to internasjonale komparative studier (Lockhart et al., 2024; Triventi, 2013) er alle disse fra England (7), USA (7), Tyskland (6) og Canada (2).

Overordnet sett er funnene fra denne litteraturen blandede. De fleste studiene viser at sosial bakgrunn spiller en rolle for seleksjonen inn i doktorgradsprogrammer. Noen avdekker mønstre som minner om dem

Mastekaasa (2006) og Helin et al. (2019) finner: Det finnes seleksjon etter sosial bakgrunn inn i doktorgradsprogrammer, men den er svakere enn seleksjonen på tidligere utdanningsstadier. Dette betyr i praksis at den viktigste variabelen for å forstå skjevheter i rekrutteringen til doktorgradsløpet, er seleksjon og valg på tidligere nivåer. En britisk studie (Mateos-González & Wakeling, 2022) viser for eksempel at det er seleksjon inn i doktorgradsprogrammer ved eliteinstitusjoner, men at denne sammenhengen i stor grad skyldes at barn av foreldre med en privilegert sosial bakgrunn også tar lavere grads utdanninger ved slike institusjoner. Andre studier, som Posselt og Grodskys (2017) studie i USA, finner *større* seleksjon på høyere grads nivå enn på bachelornivå. Torche (2018) konkluderer med at en doktorgrad i USA på mange måter frakobler individer fra sin sosiale opprinnelse, og studien viser relativt svake sammenhenger når man tar høyde for seleksjonen på lavere nivå.

Når det gjelder akademiske karrierer etter oppnådd doktorgrad, kan man se antydninger til vedvarende, men relativt svake, sammenhenger. Morgan et al. (2022) viser at nesten en fjerdedel av fast ansatte ved amerikanske universiteter, uavhengig av fagfelt, har minst én forelder som selv har en doktorgrad. Denne seleksjonen er sterkere jo mer prestisjetunge institusjoner de er ansatt ved, og sterkere enn blant befolkningen som har en doktorgrad generelt (men som ikke er universitetsansatte): Blant den sistnevnte gruppen har 11,8 prosent en forelder med minst én doktorgrad. En rekke britiske studier ser nærmere på den akademiske eliten, definert som akademikere som er medlemmer av britiske Royal Society (Bukodi et al., 2022, 2023, 2024). Her finner man en høy grad av seleksjon ved at en stor andel av disse har foreldre som selv har doktorgrader. I tillegg peker de på at barn med privilegerte klassebakgrunner gjerne har andre innganger – via prestisjefulle privatskoler – til akademiske karrierer, som igjen forplanter seg som vedvarende ulikhet i senere karriereutfall. Forskerne viser også at gruppen av eliteakademikere er *mer* homogen i dag enn tidligere, til tross for at utdanningseksponeringen har ført til at flere, også de med en mindre privilegert klassebakgrunn, tar høyere utdanning enn tidligere.

Generelt finnes det lite empiri som *ikke* tyder på at ansettelser etter endt doktorgrad representerer en egen kilde til større skjevhet, men siden gruppen er svært liten, er det ofte vanskeligere å gi presise estimater av effektene av sosial bakgrunn blant dem som har fullført en doktorgrad. Dette tematiseres blant annet av In og Breen (2023), som også tar utgangspunkt i britisk empiri. De argumenterer i tillegg for at de *største* effektene oppstår tidligere i utdanningsløpet. Seleksjon inn i høyere utdanning generelt står altså for den største skjevheten når det gjelder sosial bakgrunn og videre karriereutfall, og doktorgrader fungerer mer som en forsikring mot nedadgående sosial mobilitet – ikke som en inngangsbillett til klassereiser i seg selv.

Videre viser enkelte studier tegn til at rollen sosial bakgrunn spiller for akademiske karrierer, varierer mellom fagfelt. En nyere amerikansk studie (Stansbury & Schultz, 2023) finner for eksempel at økonomer ser ut til å være en sterkere selektert gruppe enn resten av academia, der flere har foreldre som selv

har doktorgrad (om lag 15 prosent). Tilsvarende tall var lavere i andre fagfelt som for eksempel utdanningsvitenskap (8 prosent) og helsefag (9 prosent).

De aller fleste studiene bruker utvalg som er definert etter yrke (for eksempel ansettelse i akademiske stillinger eller tilknytning til doktorgradsprogrammer). Lockheart et al. (2024) representerer imidlertid en annen inngang, da de isteden tar utgangspunkt i hvem som *produserer* samfunnsfaglig forskning. Utvalget er trukket fra forfattere som er registrert i Web of Science, og forfatterne, som undersøker representasjon knyttet til ulike demografiske kjennetegn, finner at dette utvalget skiller seg fra et potensielt utvalg som utelukkede hadde bestått av ansatte ved institusjoner. Dette kan skyldes videre seleksjon inn i hvem som lykkes i å publisere forskning, som kommer i tillegg til seleksjonen inn i akademiske stillinger og doktorgradsprogrammer. Ifølge forfatterne er imidlertid utvalget mindre selektert enn i tidligere studier av for eksempel ansatte ved universiteter.

Fra representasjon til erfaringer: klassebestemte opplevelser av å arbeide i akademia

Parallelt med den kvantitativt orienterte litteraturen om mobilitet i akademia som vi har sett på så langt, eksisterer det en rik kvalitativ litteratur som tar for seg hvordan sosial bakgrunn – særlig operasjonalisert som sosial klasse – påvirker opplevelsen av å bevege seg i akademia med arbeiderklassebakgrunn. I denne kartleggingen er 14 av studiene av denne typen, og de aller fleste er fra USA og England (11). Mye av denne litteraturen tar utgangspunkt i Pierre Bourdieus begreper *habitus* og *kulturell kapital* som har vært diskutert tidligere i rapporten, og peker på ulike utfordringer knyttet til utenforskap, fremmedgjøring og forskjellsbehandling som doktorgradsstudenter og universitetsansatte med arbeiderklasseidentitet møter. I denne delen gir jeg et overordnet bilde av noen av hovedfunnene fra denne forskningstradisjonen.

I USA og England finnes det en rekke studier som tar for seg akademikerens møte med det akademiske livet «fra utsiden». Ifølge Crew (2022) forteller akademikere med arbeiderklassebakgrunn i England at de mangler sikkerhetsnett for å håndtere usikkerheten som kan oppstå i en akademiske karriere, og tilgang til kapital. I en større gjennomgang av førstehåndserfaringer fra arbeiderklasseakademikere viser Pifer et al. (2003) til liknende problemer: vedvarende følelser av usikkerhet, problemer knyttet til egen identitet og tilhørighet, følelser av å ikke være autentisk og manglende rollemodeller eller isolasjon. Nori et al. (2020) identifiserer ulike grupper med doktorgradsstudenter og finner at sosial bakgrunn spiller en rolle for hvordan studentene erfarer doktorgradsløpet, men på ulike måter. For noen var bakgrunnen deres en kilde til bedragersyndromet, altså frykten for å avsløres som en som ikke hører hjemme i akademia. For andre, gjerne dem som var kommet lenger i doktorgradsløpet, var det å ha overvunnet barrierer en kilde til stolthet. Waterfield et al. (2019) peker på at akademikere med arbeiderklassebakgrunn i Canada opplever isolasjon og svakere nettverk med kollegaer, og at klassereisen de oppnår ved en akademisk karriere, kan ha negative følelsesmessige konsekvenser. Disse funnene underbygges også av en nyere kvantitativ studie av

doktorgradsstudenter i USA (Murphy et al., 2023). Ifølge forfatterne var følelser av manglende tilhørighet og opplevelser av diskriminering på grunn av klasse knyttet til trivsel og sannsynligheten for frafall. I Sverige finnes det også en relevant doktorgrad (Peixoto, 2014) som ser på hvordan doktorgradsstudenter i ulike disipliner sosialiseres inn i forskerrollen. Analysene i denne studien viser at studentenes kapitalvolum og -sammensetning – altså deres sosiale bakgrunn – påvirker hvor lett de tilpasser seg akademia og forskerrollen, og hvorvidt de ser for seg en videre karriere.

Hovedfunnet i denne delen av forskningslitteraturen kan altså sies å være at klassebakgrunn, på samme måte som kjønn eller etnisitet, kan være en kilde til systematisk utenforskap også i akademia. Hvordan sosial bakgrunn utspiller seg konkret, ser også ut til å variere mellom fagfelt og institusjonstype. Denne typen studier er ikke publisert i Norge, men det er grunn til å anta at opplevelsene som beskrives, også vil kunne finnes her. En nyere masteroppgave i sosiologi ved Universitetet i Oslo er relevant i denne sammenhengen. Den ser riktignok på arbeiderklassestudenter tidligere i studieløpet, men er likevel nært beslektet teoretisk med denne forskningstradisjonen (Lie, 2022). I oppgaven vises det til identitetsspørsmål som likner dem som er beskrevet ovenfor. I den mer offentlige samtalen om mangfold i UH-sektoren i Norge, som omfatter perspektiver på klasse, og som jeg viste til innledningsvis (se for eksempel Mamelund, 2021), har liknende trender blitt beskrevet av førstegangsakademikere selv. I tillegg til at de er en minoritet med egne utfordringer i akademia, er sosial bakgrunn eller klasse en usynlig ulikhetsdimensjon. Når likestilling og inkludering på grunnlag av for eksempel kjønn, seksuell orientering eller etnisitet får relativt stor mangfoldspolitisk oppmerksomhet, kan stillheten rundt opplevelsene førstegangsakademikere møter, være ekstra belastende.

Oppsummering og diskusjon: Hva vet vi, og hva bør vi vite mer om?

Det overordnede målet med dette kartleggingsarbeidet har vært å danne et bilde av kunnskapsbehovene på feltet i en norsk kontekst. Den internasjonale forskningen – særlig i USA og England, men også i Tyskland og Finland – har kommet langt i å kartlegge hvilken betydning sosial bakgrunn har for akademiske karrierer, men i Norge vet vi svært lite om dette. Jeg beskriver nå kort to hovedfunn, før jeg identifiserer noen konkrete kunnskapshull i norsk sammenheng.

For det første er det grunn til å tro at sosial bakgrunn spiller en rolle for tilgangen til akademiske karrierer. Dette gjelder både indirekte via resultater og utdanning *før* doktorgradsnivå, men også i overgangen fra mastergrad til doktorgrad. Forskningen varierer med tanke på hvor stor den viser at den sistnevnte sammenhengen er, men i Norge fant Mastekaasa (2006) at effekten var substansiell også ved inngangen til doktorgraden. Selv om denne studien nå begynner å bli relativt gammel, underbygges mønstrene av Statistisk sentralbyrås nyeste tall, som viser at akademikere som gruppe er svært selektert etter foreldrenes utdanning. Nyere empiriske studier fra USA og Storbritannia, men også fra Tyskland og Finland, dokumenterer liknende mønstre: Sosial bakgrunn ser ut til å spille en rolle også på de høyeste nivåene av utdanningssystemet. Sosial bakgrunn ser også ut til å spille en rolle *etter* doktorgraden, altså i rekrutteringen til akademiske stillinger, men i varierende grad. I Norge har vi altså ingen direkte empiriske studier på dette ennå, men denne sammenhengen er demonstrert i andre land (også i Finland). Et sentralt spørsmål som denne forskningen bør søke å besvare, er hvor i utdanningsløpene en eventuell klasseseleksjon inn i akademiske karrierer og forskningsstillinger oppstår. Dette er avgjørende dersom man vil iverksette politiske tiltak for å øke mangfoldet og representasjonen. Dersom seleksjonen hovedsakelig oppstår ved inngangen til høyere utdanning og i valg av studieprogrammer, vil det for eksempel være mindre hensiktsmessig å rette oppmerksomheten mot rekrutteringspraksis i doktorgradsprogrammer og ansettelsesprosesser i akademia.

For det andre viser den kvalitative forskningslitteraturen at akademikere og doktorgradsstudenter med arbeiderklassebakgrunn opplever særskilte utfordringer sammenliknet med deres kollegaer og medstudenter uten arbeiderklassebakgrunn. Fra den internasjonale forskningslitteraturen vet vi at arbeiderklasseakademikere oftere opplever faglig isolasjon og mangel på nettverk, usikkerhet og utenforskap. I Norge har vi ennå ingen direkte empiriske studier på dette, men det er liten grunn til å tro at norsk akademia skulle skille seg ut her. Noen av utfordringene som identifiseres særlig i den amerikanske forskningslitteraturen, og som knyttes til økonomisk usikkerhet, vil kanskje være mindre gjeldende for Norge, men den gang førstegangsakademikere er en sterkt undertallig gruppe ved norske forskningsinstitusjoner og universiteter, er det

ingen grunn til å anta at de øvrige utfordringene knyttet til tilhørighet og mangel på rollemodeller er fraværende. Selv om utdanningssystemene i USA og Storbritannia, hvor den kvalitative forskningen på førstegangsakademikere er størst, er svært forskjellige fra det norske, er det en del som taler for at dette er i endring. Nyere strukturelle utdanningspolitiske reformer kan sies å ha gjort det norske systemet, som tidligere var organisk delt inn yrkesrettede høyskoler og akademiske universiteter, mer hierarkisk ved at flere høyskoler har fått universitetsstatus. Det kan også tenkes at det norske arbeidsmarkedet for forskere og akademikere er mer mangfoldig enn i andre land, også i Norden, på grunn av den relativt store forskningsinstituttsektoren. Norske universiteter rekrutterer i økende grad internasjonalt, og hvordan dette vil påvirke den sosioøkonomiske sammensetningen blant norske akademikere over tid, er et interessant empirisk spørsmål.

Det at vi vet såpass lite om norske akademikere, betyr at vi i Norge har behov for forskning på flere konkrete områder. For det første trenger vi robuste kvantitative analyser av seleksjonen inn i doktorgradsprogrammer og videre fra doktorgradsprogrammer til akademiske stillinger. Det er som nevnt viktig å ha kunnskap om dette dersom man vil iverksette politiske tiltak for å øke mangfoldet og representasjonen. Samtidig trenger vi kvalitativ kunnskap om hvordan eventuelle barrierer og begrensninger arter seg for førstegangsakademikere. Denne typen studier vil i større grad kunne peke på mekanismene bak en eventuell skjev rekruttering, og de vil også være viktige for å kunne identifisere relevante tiltak på institusjonsnivå. Her finnes det flere relevante innganger, og både studier av dem som velger å søke doktorgradsstipender, og deres (klassebetingede) erfaringer og utfordringer, og studier av dem som *avbryter* doktorgradsløp, vil være relevante.

I tillegg til empirisk kunnskap om hvilken betydning sosial bakgrunn har for tilgangen til akademiske stillinger, og om hvordan sosial bakgrunn preger opplevelsene og erfaringene til akademikere, trenger vi kunnskap om hvordan disse effektene samvarierer med andre ulikhetsdimensjoner fra et interseksjonelt perspektiv. Som Nättesjö (2024) også påpeker i en studie fra Finland, virker sosial bakgrunn inn på en rekke ulike måter på tvers av akademiske disipliner og institusjoner, og det er derfor naturlig å tenke seg at de spesifikke dynamikkene som skaper ulikhet, vil variere både innad i og mellom land. Hvorvidt menn og kvinner med arbeiderklassebakgrunn opplever at bakgrunnen deres virker inn på den akademiske karrieren, er for eksempel et viktig spørsmål for videre empirisk forskning. Vi har tidligere sett at kjønn og sosial bakgrunn ser ut til å samvariere i valg av høyere utdanning, og det kan tenkes at denne samvariasjonen også påvirker valg av akademiske karrierer. Det samme gjelder utdanningsvalg etter innvandringsbakgrunn, som i mange tilfeller også kan handle om sosial bakgrunn eller klasse.

Dette tar oss videre til behovet for mer komparativ kunnskap om variasjonen mellom ulike felt og institusjoner. Samfunnsvitenskapene sosiologi og økonomi har gått mer i dybden på sine egne fag når det gjelder dette temaet, enn andre

disipliner, noe som kanskje ikke er så overraskende. Vi vet mye om (horisontal) ulikhet i utdanningsvalg på lavere nivåer, men det kan også være viktig å ha kunnskap om ulikhet i tilgangen til akademiske stillinger på tvers av disipliner for å forstå hvilke hindringer personer med arbeiderklassebakgrunn står overfor. Peixoto (2014) peker på interessante feltspesifikke dynamikker i Sverige, som også kan likne på de norske. I studien av doktorgradsstudenter i henholdsvis humaniora, naturvitenskapene og lærerutdanningen viser hun at det er feltavhengige forskjeller i hvordan doktorgradsstudentene forstår hva som skal til for å bli en god forsker. Humanistene forstår for eksempel gjerne en doktorgrad som noe mer enn en jobb, som noe som i større grad er knyttet til livsverk og identitet, der deres egen habitus og utviklingen av denne spiller en større rolle. Det kan altså se ut til at sosial bakgrunn og klasse spiller en større rolle i humaniora enn i fag hvor doktorgraden i større grad forstås som noe instrumentelt og mer yrkesrettet.

Metodologisk er det også rom for flere tilnærminger når man skal studere eventuelle barrierer for tilgangen til akademiske stillinger. De kvantitativt orienterte studiene jeg har beskrevet i denne rapporten, har utelukkende vært observasjonsstudier, hvor survey- og registerdata brukes til å undersøke forskjeller i representasjon på ulike nivåer i utdanningssystemet. Samtidig finnes det en rik eksperimentell forskningslitteratur om diskriminering i ansettelser, også i Norge (Birkelund et al., 2017; Larsen & Di Stasio, 2021; Midtbøen, 2016). Disse studiene har imidlertid rettet oppmerksomheten mot etnisitet eller innvandringsbakgrunn, kjønn og funksjonsnedsettelse i en norsk kontekst. Det er bare én studie som undersøker potensiell diskriminering i ansettelser til akademiske stillinger i Norge, og denne handler om kjønn (Carlsson et al., 2021). Styrken ved denne typen eksperimentstudier er at de lar oss skille seleksjon fra eventuelle direkte årsakssammenhenger mellom sosial bakgrunn og tilgang til stillinger: Dersom kandidater vurderes annerledes når alt er likt utenom signaler om antatt klassebakgrunn, kan vi være sikre på at forskjellsbehandlingen skyldes nettopp dette. Det er flere metodologiske utfordringer ved denne tilnærmingen, både i hvordan man skaper en troverdig ansettelsessituasjon for akademiske stillinger, og i hvordan man signaliserer klassebakgrunn. Ett eksempel til inspirasjon kan likevel være en nylig avlagt doktorgrad fra England (Northam, 2023). Forfatteren bruker et surveyeksperiment for å undersøke hvordan signaler om klassebakgrunn og kjønn virker inn på hvordan søkere til akademiske stillinger etter fullført doktorgrad vurderes, og finner at særlig menn med høyere klassebakgrunn vurderes mer positivt. Samtidig finner forfatteren at effekten av kjønn overordnet sett er større enn effekten av klassebakgrunn. Denne typen studier kan potensielt ha stor verdi ved å tilføye en kausal forklaring på hvordan klassebakgrunn påvirker rekrutteringen til akademiske stillinger.

Avslutningsvis bør det nevnes at det ble produsert svært relevant forskningslitteratur om temaet i Norge da jeg arbeidet med dette notatet. Den er imidlertid ikke fagfellevurdert og publisert i skrivende stund. Særlig én slik studie kan nevnes, som nå eksisterer som en «working paper», men som ikke er fagfellevurdert. Borgen et al. (2024) ser eksplisitt på den sosiale bakgrunnen til

akademikere i Norge, med oppdaterte registerdata for hele den norske befolkningen. De foreløpige resultatene viser at det – kanskje overraskende – finnes et relativt stort mangfold blant norske akademikere. Nesten 40 prosent av universitetsprofessorer har foreldre uten høyere utdanning. Samtidig er forskjellene i sannsynligheten for å bli universitetsansatt basert på foreldrenes utdanning, store, og barn av foreldre med doktorgrad har om lag 27 ganger større sannsynlighet for å bli universitetsansatt enn barn av foreldre med grunnskoleutdanning. Foreldrenes utdanning ser også ut til å spille en større rolle enn foreldrenes inntekt. Samtidig forsvinner langt på vei betydningen av sosial bakgrunn når man tar høyde for individers oppnådde utdanning. Det ser med andre ord ut til at seleksjonen i tidligere stadier, for eksempel inn i høyere utdanning generelt, har størst betydning for skjevhetene blant akademikere. Denne typen registerdatabaserte studier vil gi oss nødvendig kunnskap om *hvor* seleksjonen oppstår, men som tidligere nevnt representerer dette bare en liten del av de overordnede spørsmålene.

Litteratur

- Bachsleitner, A., Becker, M., Neumann, M. & Maaz, K. (2018). Social background effects in the transition to a doctoral degree – Empirical evidence from a German prospective study. *Research in Social Stratification and Mobility*, 57, 24–34. <https://doi.org/10.1016/j.rssm.2018.07.004>
- Birkelund, G.E., Heggebø, K. & Rogstad, J. (2017). Additive or Multiplicative Disadvantage? The Scarring Effects of Unemployment for Ethnic Minorities. *European Sociological Review*, 33(1), 17–29. <https://doi.org/10.1093/esr/jcw030>
- Borgen, S.T. & Hermansen, A.S. (2023). Horizontal Advantage: Choice of Postsecondary Field of Study Among Children of Immigrants. *Demography*, 60(4), 1031–1058. <https://doi.org/10.1215/00703370-10823537>
- Borgen, N.T., Hermansen, A.S. & Sansør, A.M.J. (2024). Who Climbs the Ivory Tower? Social origins of academic faculty in an egalitarian welfare state [Working paper]. Tilgjengelig via SocArXiv: <https://doi.org/10.31235/osf.io/c4xqz>
- Boudon, R. (1974). *Education, Opportunity, and Social Inequality: Changing Prospects in Western Society*. Wiley.
- Breen, R. & Goldthorpe, J.H. (1997). Explaining Educational Differentials: Towards a formal rational action theory. *Rationality and Society*, 9(3), 275–305. <https://doi.org/10.1177/104346397009003002>
- Bukodi, E., Goldthorpe, J.H. & Steinberg, I. (2022). The social origins and schooling of a scientific elite: Fellows of the Royal Society born from 1900. *The British Journal of Sociology*, 73(3), 484–504. <https://doi.org/10.1111/1468-4446.12958>
- Bukodi, E., Goldthorpe, J.H. & Steinberg, I. (2023). Continuing complexity: The university careers of a scientific elite in relation to their class origins and schooling. *The British Journal of Sociology*, 74(4), 547–565. <https://doi.org/10.1111/1468-4446.13046>
- Bukodi, E., Goldthorpe, J.H. & Steinberg, I. (2024). Social stratification in science: The ultra-elite in the UK. *European Societies*, 1–42. <https://doi.org/10.1080/14616696.2024.2308010>
- Carlsson, M., Finseraas, H., Midtbøen, A.H. & Rafnsdóttir, G.L. (2021). Gender Bias in Academic Recruitment? Evidence from a Survey Experiment in the Nordic Region. *European Sociological Review*, 37(3), 399–410. <https://doi.org/10.1093/esr/jcaa050>
- Caspersen, J., Hovdhaugen, E. & Karlsen, H. (2012). *Ulikhet i høyere utdanning: En litteraturgjennomgang for perioden 2002-2012* (Rapport 32/2012). NIFU. <https://nifu.brage.unit.no/nifu-xmlui/handle/11250/280909>
- Collins, P.H. (1986). Learning from the Outsider Within: The Sociological Significance of Black Feminist Thought*. *Social Problems*, 33(6), 14–32. <https://doi.org/10.2307/800672>

- Crew, T. (2022). Classed markers of a working-class academic identity. *Journal of Class & Culture*, 1(2), 129–144. https://doi.org/10.1386/jclc_00011_1
- Drange, I., Pietilä, M., Reisel, L. & Silander, C. (2023). Advancing women's representation in top academic positions – what works? *Studies in Higher Education*, 48(6), 877–891. <https://doi.org/10.1080/03075079.2023.2172563>
- Erikson, R., Goldthorpe, J.H. & Portocarero, L. (1979). Intergenerational Class Mobility in Three Western European Societies: England, France and Sweden. *The British Journal of Sociology*, 30(4), 415–441. <https://doi.org/10.2307/589632>
- Hansen, M.N. (2005). Utdanning og ulikhet – valg, prestasjoner og sosiale settinger. *Tidsskrift for Samfunnsforskning*, 46(2), 133–157. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-291X-2005-02-02>
- Helin, J., Koerselman, K., Nokkala, T., Tohmo, T. & Viinikainen, J. (2019). Equal Access to the Top? Measuring Selection into Finnish Academia. *Social Inclusion*, 7(1). <https://doi.org/10.17645/si.v7i1.1620>
- Helland, H. & Wiborg, Ø.N. (2019). How do parents' educational fields affect the choice of educational field? *The British Journal of Sociology*, 70(2), 481–501. <https://doi.org/10.1111/1468-4446.12370>
- Hølleland, H., Birkeland, P., Helle, M. & Rabben, Å.K. (2024). *Mangfold og ulikhet i høyere utdanning: Hvordan påvirkes rekruttering og gjennomføring i høyere utdanning av studentenes sosiale bakgrunn?* (Notat nr. 03/2024). Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse. <https://hkdir.no/rapporter-undersokelser-og-statistikk/mangfold-og-ulikhet-i-hoyere-utdanning-hvordan-pavirkes-rekruttering-og-gjennomforing-i-hoyere-utdanning-av-studentenes-sosiale-bakgrunn>
- In, J. & Breen, R. (2023). Social Origin and Access to Top Occupations among the Highest Educated in the United Kingdom. *Sociology of Education*, 96(1), 43–61. <https://doi.org/10.1177/00380407221128527>
- Larsen, E.N. & Di Stasio, V. (2021). Pakistani in the UK and Norway: Different contexts, similar disadvantage. Results from a comparative field experiment on hiring discrimination. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 47(6), 1201–1221. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2019.1622777>
- Lockhart, J.W., King, M.M. & Munsch, C. (2024). Who Authors Social Science? Demographics and the Production of Knowledge. *Social Currents*, 23294965241246805. <https://doi.org/10.1177/23294965241246805>
- Lockwood, P. (2006). "Someone Like Me can be Successful": Do College Students Need Same-Gender Role Models? *Psychology of Women Quarterly*, 30(1), 36–46. <https://doi.org/10.1111/j.1471-6402.2006.00260.x>
- Mamelund, S.-E. (2021, 29. oktober). Professor mot alle odds? *Khrono*. <https://www.khrono.no/professor-mot-alle-odds/626165>

- Mastekaasa, A. (2006). Educational Transitions at Graduate Level: Social Origins and Enrolment in PhD Programmes in Norway. *Acta Sociologica*, 49(4), 437–453.
<https://doi.org/10.1177/0001699306071683>
- Mateos-González, J.L. & Wakeling, P. (2022). Exploring socioeconomic inequalities and access to elite postgraduate education among English graduates. *Higher Education*, 83(3), 673–694.
<https://doi.org/10.1007/s10734-021-00693-9>
- Merton, R.K. (1972). Insiders and Outsiders: A Chapter in the Sociology of Knowledge. *American Journal of Sociology*, 78(1), 9–47.
- Midtbøen, A.H. (2016). Discrimination of the Second Generation: Evidence from a Field Experiment in Norway. *Journal of International Migration and Integration*, 17(1), 253–272.
<https://doi.org/10.1007/s12134-014-0406-9>
- Morgan, A.C., LaBerge, N., Larremore, D.B., Galesic, M., Brand, J.E. & Clauset, A. (2022). Socioeconomic roots of academic faculty. *Nature Human Behaviour*, 6(12), 1625–1633.
<https://doi.org/10.1038/s41562-022-01425-4>
- Morgenroth, T., Ryan, M.K. & Peters, K. (2015). The Motivational Theory of Role Modeling: How Role Models Influence Role Aspirants' Goals. *Review of General Psychology*, 19(4), 465–483.
<https://doi.org/10.1037/gpr0000059>
- Munn, Z., Peters, M.D.J., Stern, C., Tufanaru, C., McArthur, A. & Aromataris, E. (2018). Systematic review or scoping review? Guidance for authors when choosing between a systematic or scoping review approach. *BMC Medical Research Methodology*, 18(1), 143.
<https://doi.org/10.1186/s12874-018-0611-x>
- Murphy, P.K., Kim, T., Joy, E.E., Shein, B. & Allan, B.A. (2023). Social mobility through doctoral education: Exploring identity, classism, and belongingness. *Journal of Diversity in Higher Education*. <https://doi.org/10.1037/dhe0000477>
- Nori, H., Peura, M. & Jauhiainen, A. (2020). From Imposter Syndrome to Heroic Tales: Doctoral Students' Backgrounds, Study Aims, and Experiences. *International Journal of Doctoral Studies*, 15, 517–539. <https://doi.org/10.28945/4637>
- Nåstesjö, J. (2024). *Uncertainty, Worth, Identity: How Early Career Academics Navigate Evaluative Landscapes*. [Doktorgradsavhandling, Lund Universitet].
<https://portal.research.lu.se/en/publications/uncertainty-worth-identity-how-early-career-academics-navigate-ev>
- Northam, J.A. (2023). *A factorial survey experiment to examine how the class background and perceived gender of job applicants influences shortlisting decisions for entry-level academic posts in higher education in England* [Doktorgradsavhandling, Bournemouth University].
<https://eprints.bournemouth.ac.uk/39080/>
- Oh, B. & Kim, C. (2020). Broken promise of college? New educational sorting mechanisms for intergenerational association in the 21st century. *Social Science Research*, 86, 102375.
<https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2019.102375>

- Peixoto, A. (2014). *De mest lämpade – en studie av doktoranders habituering på det vetenskapliga fältet*. [Doktorgradsavhandling, Göteborgs universitet].
<https://gupea.ub.gu.se/handle/2077/35675>
- Pifer, M.J., Riffe, K.A., Hartz, J.T. & Ibarra, M. V. (2023). Paradise, Nearly Forty Years Later: The Liminal Experiences of Working-Class Academics. *Innovative Higher Education*, 48(1), 105–125. <https://doi.org/10.1007/s10755-022-09601-0>
- Posselt, J.R. & Grodsky, E. (2017). Graduate Education and Social Stratification. *Annual Review of Sociology*, 43, 353–378. <https://doi.org/10.1146/annurev-soc-081715-074324>
- Roscigno, V.J., Lee, E.M., Hurst, A.L., Brady, D., King, C.R., Abraham Jack, A., Delaney, K.J., McDermott, M., Muñoz, J., Johnson, W., Francis, R.D., Warnock, D. & Weigers Vitullo, M. (2023). Mobility and Inequality in the Professoriate: How and Why First-Generation and Working-Class Backgrounds Matter. *Socius*, 9, 23780231231181859.
<https://doi.org/10.1177/23780231231181859>
- Seehuus, S. (2019). Social class background and gender-(a)typical choices of fields of study in higher education. *The British Journal of Sociology*, 70(4), 1349–1373.
<https://doi.org/10.1111/1468-4446.12668>
- Seehuus, S. (2023). Gender differences and similarities in work preferences: Results from a factorial survey experiment. *Acta Sociologica*, 66(1), 5–25.
<https://doi.org/10.1177/00016993211060241>
- Seehuus, S. & Reisel, L. (2017). Betydningen av sosial bakgrunn for kjønnsdeling i høyere utdanning. *Tidsskrift for Samfunnsforskning*, 58(3), 284–310.
<https://doi.org/10.18261/issn.1504-291X-2017-03-02>
- Stansbury, A. & Schultz, R. (2023). The Economics Profession's Socioeconomic Diversity Problem. *Journal of Economic Perspectives*, 37(4), 207–230. <https://doi.org/10.1257/jep.37.4.207>
- Stolzenberg, R.M. (1994). Educational Continuation by College Graduates. *American Journal of Sociology*, 99(4), 1042–1077. <https://doi.org/10.1086/230371>
- Støren, L.A. (2009). *Choice of Study and Persistence in Higher Education by Immigrant Background, Gender, and Social Background* (Rapport 43/2009). NIFU STEP.
<https://nifu.brage.unit.no/nifu-xmlui/handle/11250/279954>
- Støren, L.A. & Arnesen, C.Å. (2007). Women's and men's choice of higher education — What explains the persistent sex segregation in Norway? *Studies in Higher Education*, 32(2), 253–275. <https://doi.org/10.1080/03075070701267293>
- Strømme, T.B. & Hansen, M.N. (2017). Closure in the elite professions: The field of law and medicine in an egalitarian context. *Journal of Education and Work*, 30(2), 168–185.
<https://doi.org/10.1080/13639080.2017.1278906>
- Strømme, T.B. & Wiborg, Ø.N. (2024). Social origins and educational attainment: The unique contributions of parental education, class, and financial resources over time. *The British Journal of Sociology*, 75(4), 400–419. <https://doi.org/10.1111/1468-4446.13091>

- Torche, F. (2018). Intergenerational Mobility at the Top of the Educational Distribution. *Sociology of Education*, 91(4), 266–289. <https://doi.org/10.1177/0038040718801812>
- Triventi, M. (2013). Stratification in Higher Education and Its Relationship with Social Inequality: A Comparative Study of 11 European Countries. *European Sociological Review*, 29(3), 489–502. <https://doi.org/10.1093/esr/jcr092>
- Waterfield, B., Beagan, B.L. & Mohamed, T. (2019). “You Always Remain Slightly an Outsider”: Workplace Experiences of Academics from Working-Class or Impoverished Backgrounds. *Canadian Review of Sociology/Revue Canadienne de Sociologie*, 56(3), 368–388. <https://doi.org/10.1111/cars.12257>
- Wendt, K. & Øye, E. (2024). *Skjev rekruttering til akademia* (Serien Artikler om forskerpersonale). Statistisk sentralbyrå. <https://www.ssb.no/teknologi-og-innovasjon/forskning-og-innovasjon-i-naeringslivet/statistikk/forskerpersonale/artikler/skjev-rekruttering-til-akademia>
- Wiborg, Ø.N. & Grätz, M. (2022). Parents' income and wealth matter more for children with low than high academic performance: Evidence from comparisons between and within families in egalitarian Norway. *Research in Social Stratification and Mobility*, 79, 100692. <https://doi.org/10.1016/j.rssm.2022.100692>

Vedlegg

Tabell 1: Oversikt over relevant litteratur

Forfatter	År	Land	Utvalg	Utfall	Metodetilnærming
Hurst et al.	2024	USA	Doktorgradsstudenter	Representasjon, erfaringer	Kvantitativ
Blome	2024	Tyskland	Universitetsansatte, jus og utdanning	Interaksjon	Kvalitativ
Crew	2024	England	Universitetsansatte	Erfaringer	Kvalitativ
Lockheart et al.	2024	Internasjonalt	Forskere	Representasjon	Kvantitativ
Wendt og Øye	2024	Norge	Universitetsansatte	Representasjon	Kvantitativ
In og Breen	2023	England	Universitetsansatte	Representasjon	Kvantitativ
Bukodi et al.	2023	England	Eliteakademikere	Representasjon	Kvantitativ
Keil	2023	Tyskland	Universitetsansatte	Representasjon	Kvantitativ
Stansbury og Schultz	2023	USA	Fullførte doktorgrad i økonomi	Representasjon	Kvantitativ
Roscigno et al.	2023	USA	Universitetsansatte, sosiologi	Representasjon, erfaringer	Kvantitativ
Morgan et al.	2022	USA	Universitetsansatte	Representasjon	Kvantitativ
Helin et al.	2023	Finland	Doktorgradsstudenter	Representasjon	Kvantitativ
Murphy et al.	2023	USA	Doktorgradsstudenter	Frafall, tilhørighet, erfaringer	Kvantitativ
Pifer et al.	2023	USA	Universitetsansatte	Erfaringer	Review
Shott et al.	2023	USA	Universitetsansatte, arkeologi	Erfaringer, synlighet	Review

Northam	2023	England	Universitetsansatte	Rekruttering	Kvantitativ
Bukodi et al.	2022	England	Eliteakademikere	Representasjon	Kvantitativ
Mateos-González og Wakeling	2022	England	Doktorgradsstudenter	Representasjon	Kvantitativ
Schultz og Stansbury	2022	USA	Doktorgradsstudenter, økonomi	Representasjon	Kvantitativ
Crew	2022	England	Universitetsansatte	Erfaringer	Kvalitativ
Arner	2021	Canada	Universitetsansatte*	Rekruttering	Kvantitativ
Crew	2021	England	Universitetsansatte	Erfaringer	Kvalitativ
Dougall et al.	2021	USA	Universitetsansatte	Erfaringer, arbeidsmiljø	Kvantitativ
Rickett og Morris	2021	England	Universitetsansatte, kvinner, utdanning	Erfaringer, emosjonelt arbeid	Kvalitativ
Signal et al.	2021	USA	Doktorgradsstudenter	Erfaringer, relasjoner	Kvalitativ
Nori et al.	2020	Finland	Doktorgradsstudenter	Erfaringer	Kvalitativ
Helin et al.	2019	Finland	Universitetsansatte	Representasjon	Kvantitativ
Blome et al.	2019	Tyskland	Universitetsansatte	Representasjon	Kvantitativ
Chippa og Perez Mejias	2019	Chile	Universitetsansatte	Inntekt	Kvantitativ
Waterfield et al.	2019	Canada	Universitetsansatte	Erfaringer	Kvalitativ
Keil	2018	Tyskland	Universitetsansatte	Representasjon	Kvantitativ
Bachsleitner et al.	2018	Tyskland	Doktorgradsstudenter	Representasjon	Kvantitativ
Roksa et al.	2018	USA	Doktorgradsstudenter, biologi	Tilknytning, produktivitet	Kvantitativ
Torche	2018	USA	Doktorgradsstudenter	Representasjon, mobilitet	Kvantitativ
O'Hara og Cook	2018	USA	Doktorgradsstudenter	Mikroaggresjon	Kvalitativ

Posselt og Grodsky	2017	USA	Doktorgradsstudenter	Representasjon	Kvantitativ
Lee	2017	USA	Universitetsansatte	Stigma, emosjonelt arbeid	Kvalitativ
Wakeling og Laurison	2017	England	Universitetsansatte	Representasjon	Kvantitativ
Ljunggren	2016	Norge	Kultureliter (inkl. akademikere)	Inntekt	Kvantitativ
Smith et al.	2016	USA	Doktorgradsstudenter	Mikroaggresjon	Kvalitativ
Warnock	2016	USA	Universitetsansatte	Erfaringer	Kvalitativ
Haney	2015	Canada	Universitetsansatte	Erfaringer	Kvantitativ
Jaksztat	2014	Tyskland	Doktorgradsstudenter	Representasjon	Kvantitativ
Peixoto	2014	Sverige	Doktorgradsstudenter	Erfaringer	Kvalitativ
Triventi	2013	Europa (11 land)	Doktorgradsstudenter	Representasjon	Kvantitativ
Warnock og Appel	2012	USA	Doktorgradsstudenter, sosiologi	Faglig integrering, økonomisk støtte	Kvantitativ
Zarifa	2012	Canada	Doktorgradsstudenter	Representasjon	Kvantitativ
Ostrove et al.	2011	USA	Doktorgradsstudenter	Tilhørighet	Kvalitativ
Wakeling og Kyriacou	2010	England	Doktorgradsstudenter	Representasjon	Review
Mastekaasa	2006	Norge	Doktorgradsstudenter	Representasjon	Kvantitativ
Enders og Bornmann	2004	Tyskland	Doktorgradsstudenter	Representasjon og videre karriere	Kvantitativ